

AGANO KALE III

Agano Kale III: Muhtasari

Maelezomafupi —

DARASA #1:

- I. Utangulizi ya masomo.
- II. Nyimbo vitabu:
 - A. Nyimbo ki hibrunia.
 - B. Hekima kwa Agano kale.

DARASA #2:

- II. Vitabu za nyimbo: (enae'dlea.)
 - C. Zabuli.
 - D. Mithali.
 - E. Yobu. (enaendlea.)

DARASA #3:

- II. Vitabu za mashairi: (cont.)
 - E. Kitabu cha Yobu. (cont.)
- III. Ingirisha utangulizi.

DARASA #4:

- III. Ingirisha: (cont.)
 - A. Nyimbo za sulemani
 - B. Ruth.
 - C. Muhubiri.

DARASA #5:

- IV. Vitabu "nyingine" za historia.
 - A. Kurudi kutoka nutumwani kwa hatuwa zamwo (Ezra na Nehemiah).
 - B. Vitabu za 1 & 2 Tarehe.
 - C. Kitabu cha Daniel.
 - Mtihani.

AGANO KALE III

Maelezo mafupi —

Agano la Kale: Mtihani

Maswali yenye pointi 20

- 1) Akili kiBiblia nini (uk. 295,296)?
- 2) Fafanua na ujadili dhambi za Yubu (uk. 300,301).
- 3) Andika mwisho wa mhubiri na ujadili hotuba iliomo (uk. 308).

Maswali yenye pointi 10

- 1) Eleza kiHibrania “parallelism” na upeana mfano (uk. 294,295).
- 2) Kinamaanisha ku "tii" Mungu (uk. 296)?
- 3) Andika wandishi wanne wa Zabuli (uk. 297).
- 4) Andika fafanua, na utoe mfano wa aina moja wa zabuli (uk. 297-299).
- 5) Zawadi ya Yubu kubwa ni ipi; uk. 301)?
- 6) Eleza kwa ufupi wazo la "mkombozi wa akraba” (uk. 307).

AGANO KALE III

I. Utangulizi wa masomo.

Maelezomafupi —

A. Masomo ya utangulizi ya Agano la kale (A.K)

Masomo ya utangulizi ya Agano la kale AK:

Agano la kale ni kubwa sana kusoma vizuri katika masomo mafupi. Sio mede yetu kusoma A.K. yote katika masomo haya. Yetu ni kupitia tu ndani:

- 1) Masomo mengi ya kawaida yanayo chukua sehemu kubwa ya maandishi.
- 2) Masomo mengi yanayo tia lengo katika sehemu moja ya maandiko aukisa kimoja.

Tutatafuata kuendeleza asante kwa A.K. kwa kupokea kufahamu kuzuri kwa nia na yaliomo.

Agano la kale imepanguea katika masomo matatu kulingana na sehemu tatu zilizo elezwa na Biblia ya kiHebrania ya Agano la kale (inayo itwa masoretii text):

Masomo matatu ya Agano la Kale:

Old Testament I: Vitabu vitano vya **AMRI** Hii ni pamoja na mwanzo, kutoka, wa Leevi Hesabu, Kumbu Kumbu.

Old Testament II: Vitabu 21 vya **MANABII**. Ni pamoja na "manabii wa kwanza' yoshua, Waamuzi 1 na 2 Samueli, 1 na 2 Wafalme; "manabii wa mwisho" Isaya, Yermia, Ezeieli na wale kuminambili (Hosea - Malachi).

Old Testament III: Vitabu 13 vya **MANDISHI**. pamoja na Zabuli, Methali, Yobu Sulemani, Ruth kuhuzunika, mhubiri, esther, Danieli Ezra, Nekemia 1 na 2 Tarehe.

AGANO KALE III

Maelezomafupi—

B. Yaliomo.

1. Tutatumia njia ya mgawanyiko tulio tumia katika masomo ya kwanza kulingana na aina ya vitabu vya “Kethubim” au maandishi.”
2. Tutasoma vitabu vya mashani (Zabuli, Methali, Yobu).
3. Halafu tutasoma "mikunjo" (nyimbo za Suleman, Ruth, Huzuni, mhubiri, Esther).
4. Mwisho tutasoma vitu vingine vitano vya historia (Danieli, Ezra, Nekemia 1 na 2 Tarehe).

II. Vitabu vya Mashairi.

A. Nyimbo na mashairi ya kihebrania.

1. Kuambaana.
 - a. Shairi ya kihebrania sio aina inayo ambatana. Sio shairi kwa ajili ya umbo bali kwa ajili ya yaliomo.
 - b. Ni shairi kwa hali eti michoro imelinganishwa. Hii ina itwa 'kuambaana'. Ni mchoro wa mawazo yanayo weza kutokea katika njia mbali mbali:
 - 1) Kushusika na ("aina ya sauti") (taz Meth 20:1).
 - a) “Mdhihaki ni kwa divai kama mgonvi ni kwa pombe. Hivyo ni mdhihaki inahusi kana mgonvi na divai inahusika na pombe.
 - b) Pia tazama Zab 19:1,2; 33:6; 121:6; Yob 27:4. Je, unaweza kupata mashairi?
 - 2) Kutolingana (taz Yob 42:5; Zab1:6; Meth 10:1). Je waweza kupata mashairi?
 - 3) Kuendelea (taz Zab 15:2; 29:1, 2; 55:6). mchoro wa pili ina panua wazo la milioro wa kwanza.

AGANO KALE III

Maelezomafupi —

- 4) Pinduliwa (taz Zab 2:9; 51:1; Meth 18:6, 7; 23:15, 16). Ina katika neno la fikira, mpango wa michoro miwili zimewekwa katika mipango ya kinyume.
- 5) Fumbo au kueleza (taz Zab 42:1; 103:11-13; Meth 25:23, 25).
- 6) Mhingano (taz Meth 15:16, 17; 16:8; 25:24).
2. lugha yenye mfano (tumia mfano) (taz Zab 96:12; 98:8; 104:2, 3; Nyimbo z Suleman 4:1-16; Is 55:12; Hos 10:11-13). Hii aina ya kuandika ingeweza pia kuitwa shairi ya kiHebrania.

B. Akili katika Agano la kale.

1. Neno la kiHebrania la akili ni “hokmah” (taz Meth 1:2, 7; 2:2).
 - a. Inaweza kuongea juu ya uwezo wa kimatendo (Kut 31:3-5; 35:31-35; I Chron 22:15) na uwezo katika jeshi na matendo (Is 10:13; 29:14; Yob 5:13).
 - b. Katika Methali neno lina ongea juu ya "ujuzi kimaisha" Kinaweza kulinganishwa na busara na hukumu nzuri katika utawala (Meth 20:26).
 - c. Nicha matendo, tabia, akili inayo fanya ndani ya amri za mbingu za Mungu ilikuafuka shida (Zab 37:30, 31).
2. Maneno mwengine ya ki Hebrania.
 - a. “Musar” maana kuagiza kupeana tabia na kusahihisho (Meth 1:2, 3, 7, 8). Nia yako ya kufundisha na kugeuza (Meth 3:11).
 - b. “Binah” maana kufahamu, Pambanua (Meth 1:2; 2:3).
 - 1) Kina maanisha akili inayo wezesha mtu kupambanuo vyema (Meth 1:5).
 - 2) Kina linganishwa na "uerevu” (Meth 4:7).
 - c. “Haskel” maana tabia yenye akili, akili, na ujuzi unao leta kufaulu na usitawi (1 Sam 18:14; Yer 23:5; Is 52:13).

AGANO KALE III

Maelezo mafupi—

- d. “Ormah” enamanisha uakili, na kujuwa kawaida (Mith 8:5,12). Ena tumiwa kufafanuwa mtu yenye akili (Mith 12:23; 13:16; 15:5).
 - e. “Daath” kuelewa yenye huja kama matokeo ya kufanya kitu kwa muda fulani.(Mith 24:5; 1:4, 7; 2:5, 6, 10). Pia ni kufahamu ya mtu mwerevu (Eccl 1:18).
 - f. “Mezimmah” Ena manisha matokeo ya mpango mwema (Mith 3:21; 5:2; 8:12; 1:4; 2:11).
3. Maana msingi ya **“HEKIMA.”**
- a. Soma Yobu 28:28; Zab 111:10; Mith 1:7; 9:10; 15:33.
 - 1) Hekima ni nini?
 - 2) Maneno vya maana sana ni gani kuelewa hapa?
 - b. Neno "kuanza" enazungumzia mwanzo ama kinacho anza. "Manano mwanzo ya hekima" eta tafasiriwa" roho ama kiini ya hekima.”
 - c. Neno 'uoga" haimanishi tishiko (Mith 1:33). Haizungumzi mtu anae gopa kupigwa (1 Yk 4:18; Waeb 10:26, 27). enamanisha:
 - 1) Kumchukua kama mtakatifu (Is 8:12, 13).
 - 2) Kujua yeye ni zaidi (Zab 22:23; Mal 2:5).
 - 3) Kumheshimu na kumuabudu (Zab 50:23; 5:7; 96:9).
 - 4) Kijua uku wa Bwana Mungu (Yob 37:23, 24; 11:7-9).
 - d. Mtu anaye mcha Mungu atamtii (Muh 12:13) kumutumikia (Yosh 24:14). Atageuka kutoka kwa dhambi (Mith 3:7; 8:13; 14:16; 16:6) atamtafuta Mungu na akue na uhusiano nae (Zab 25:14, 15; 34:10, 11).

AGANO KALE III

C. Kitabu cha Zabuli.

Maelezomafupi —

1. Kitabu cha Zabuli kimegawanywa katika sehemu tano zifuatazo).
 - a. Kitabu I - Zab 1-41 (Za 25, 37).
 - b. Kitabu II - Zab 42-72 (Za 51, 57).
 - c. Kitabu III - Zab 73-89 (Za 86).
 - d. Kitabu IV - Zab 90-106 (Za 91, 103).
 - e. Kitabu V - Zab 107-150 (Za 116, 119, 121, 127, 128, 130, 139, 142-146).
2. Waandishi.
 - a. Daneli (jumla ya 73).
 - b. Asaph (Zab 50; 73-83).
 - 1) Asaph alikuwa mtu wa musiki katika nyakati za Daudi (Nek 12:46)
 - 2) Alichaguliwa pamoja na Heman ka wabunge wa musiki (1 Tare 15:16-19).
 - c. Watoto wa kiume wa Korah (Zab 42-49, 84, 85, 87, 88). Walikua waimbaji kwenye kundi cha waimbaji cha Hekalu.
 - d. Suleman (Zab 72, 127).
3. Aina za Zabuli.
 - a. Zabuli ya utangulizi (1, 2).
 - 1) Zab 1: Njia mbili za binafsi.
 - 2) Zab 2: Njia mbili za mataifa na Wafalme.

AGANO KALE III

Maelezo mafupi —

- b. Maombi, kulia na lalamiko ya kuponywa (karibu nusu ya zabuli zaweza kuwa chini ya aina hii). Mifano mingine ni Zab 3-6 na 139.
- c. Nyimbo za sifa (Zab 106, 111-113, 135, 146-150).
 - 1) Hizi ni Zabuli zinazo anza na kukoma na maneno 'Bwana asifiwe.'
 - 2) Kuna Zabuli zingine 30 inazo tia lengo kwenye sifa (taz Zab 33, 48, 65, 103, 118).
- d. Nyimbo za kibinafsi za kujitoa na shukran (Zab 21, 23, 27, 30).
- e. Majuto juu ya dhambi (Zab 6, 32, 51, 143).
- f. Maombi kwa mfalme, Israeli na Yesulem, na mataifa mengine (Zab 20, 122).
- g. Laani au kulipiza kisasi (Zab 35, 109).
 - 1) Hizi zabuli lazima zifahamike kutoka malaika wa mwana wa Mungu na matakwa ya utukufu na uzuri wa Mungu.
 - 2) Muimbaji halipizi kisasi yeye, lakini huangulia hakimu mwenye enzi wa watu wote kutenda wema.
 - 3) Hizi zabuli ni pamoja na Kut 21:23-25; Lev 24:15-22; Rom 12:14, 19; Acts 8:20-23; 13:6-12; 1 Tim 1:20; 2 Tim 4:14. Zimesozwa kwa ma adui wa injili/Mungu badala ya ma achii wa binafsi (taz Mt 5:43-45).
- h. Kufundisha Zabuli (Zab 1, 14, 15, 37, 49, 107, 111, 112, 127, 128).
- i. Zabuli za maumbile (Zab 29, 65, 104, 147, 148).
- j. Zabuli za Historia (Zab 78, 105, 106).
- k. Zabuli za sifa za amri za Mungu (Zab 1, 19, 119).

AGANO KALE III

Maelezomafupi —

- l. Zabuli za kuabudu na kukiri Imani (Zab 8, 29, 50, 95-100).
- m. Zabuli za ki masiah (Zab 2, 8, 16, 22-24, 40, 45, 68, 69, 72, 89, 102, 110, 118, 132).
 - 1) Yesu alisema eti zabuli ziliongea juu yake (Lk 24:44).
 - 2) Zabuli za kimesiaha za muhimu ni Zab 2, 45, 72, 110.

D. Kitabu cha Methali.

1. Methali ni misemo ya uerevu zinazo leta ufafanusi kwa kutumia mifano.
2. Jinsi ya kujifunza Methali.
 - a. Kwa Sura.
 - 1) Unaweza kusoma sura moja kila siku (pamoja na zabuli tano) na kukisoma chote mara moja kila mwezi.
 - 2) Kwa njia hii, unaweza kusoma methali na zabuli mara 12 kwa muaka moja.
 - b. Kwa kiini.
 - 1) Unaweza kusoma kisa kimoja kama akili, kuongea, undugu, uwema kwa kusoma kitabu chote na kuyifunza sehemu zinazo faa.
 - 2) Masomo ya MOTMOT™ Methali, kuongea na undugu ni masomo ya viini vya visa kwenye kitabu.

E. Kitabu cha Yobu.

1. Mwandishi.
 - a. Utamaduni unasema eti kiliandikwa na Musa.
 - b. Kina semwa eti Yobu aliishi katika nyakati za Werevu.

AGANO KALE III

Maelezo mafupi—

2. Wali kifunguwo ya nzima.

- a. Mimi ningelimupenda na kumcha Mungu bila baraka na zawadi?
- b. Tia daraja kwa maana kwa Yobu 1:9.
- c. Tunajishia ama tunaishia Mungu? Tuna kubali sehemu zetu kama viumbe? Tuna kubali eti mpango ya Mungu ya ukombozi kuna mateso pia?

Lengo La Mazungumzo

Zungumzia hi swali kifunguwo ya uzima "jinsi. zina usika na maisha yawanafunzi.

3. Dhambi ya Yubu.

- b. Cha mhimu zaidi kuusu dhambi ya Yobu ni kuamba ndio haiku leta mateso zake, bali mateso ndizo elimfanya kutenda dhambi.
 - 1) Kati ya mateso zake alitenda dhambi kuwa hakufahamu kwanini anateseka. Kwa kuto kufahamu alianza ku swali, kuto amini naku Mushiitaki Mungu.
 - 2) Kuna funzo ku hapa.
 - 3) Mungu ni mwenye enzi na njia zake ni zaidi ya zetu zote, kwa hivyo tusi anze kumu swali tuki shindwa kum elewa kabisa.
- b. Dhambi zake Yobu ilianza kwa Yob 9:15 mali alisema eti Mungu sio mkweli kua Yobu mwenyewe ni mkweli.
 - 1) Ufunuwo ya uwezo ya Yobu ya Mungu kua mkweli (ukweli wake) ena mwisho kwa kuelewa kwa uwezo ya Mungu kutawala vitu vyote.
 - a) Yani kwa Yobu, Mungu ni wa kweli kuwa anafafanua kilicho bora na baya.
 - b) Hi ni kweli bali sio kamilifu.

AGANO KALE III

Maelezomafupi —

- 2) Mungu sie wakweli tuu kwa uenzi wake na ni wakweli kwa utakatifu wake. Mungu hawezi kukosa kwa jinsi alivyo, sio kwakuwa yeye ni mku zaidi ya wote.
- 3) Ona Yobu 9:32, 33.
 - a) Yobu hapa anamanisha nini?
 - b) Huwezi kubishana na Mungu. Yobu anasema ni wakweli kwakuwa anasema yeye ni wa kweli, sio kweli eti yeye ni kweli.
- c. Dhambi za Yobu enaendelea kwa mlango wa 31.
 - 1) Ona jinsi Yobu alijaribu kujitakasa (kwa garama ya Mungu.) na maradio ya "kama ----Ndipo kwa maneno.
 - 2) Hayo maneno yanamanisha nini?
 - a) Ena manisha eti Mungu sio wa kweli.
 - b) Mungu anatangulisha hi kwa 40:8 akisema "otani hukumu ndipo utukuzwe?"
4. Zawadi ya Yobu.
 - a. Yobu alipewa zawadi na Mungu. Engawaje alitenda dhambi kati ya shida zake, Mungu alimshika kwa nehema kwakua hakumkana, bali alikata eti Mungu ni mwongo.
 - b. Ali pewa zawadi kimwili (Yob 42:10, 11).
 - c. Zaidi kwa umuhimu, alipewa zawadi kiroho na ufuno kamili ya Mungu. (Job 42:5). Jinsi ena endelea na mandiko yote, zawadi kubwa zaidi ni kumjuwa Mungu.

AGANO KALE III

Maelezo mafupi

- 5. Mwisho: Sababu kibibilia ya watu kuteseka.¹
 - a. Mateso kivyote.
 - 1) Mateso ni matokeo ya kuanguka dhambini (War 8:20-22).
 - a) Watakatifu na wasio wote huteseka, hufa, kuna vita na shida kawaida.
 - b) Watu wote hufanya na bidi na hutoa (Gen 3:23).
 - 2) Kuteseka kwa wote kunayo hata kwa watu "bila makosa" (Lk 13:1-5; Jn 9:2, 3).
 - b. Malipo.
 - 1) Kana kawaida ya Mungu, dhambi lazima elipwe.
 - 2) Kuna mandiko nyingi kuusu kuangamizwa ya wana dhambi (Zab 9:5,15-17; Job 15:20-35).
 - a) Kuna vitu fulani yenye kuonyesha malipo ya dhambi:
 - (1) Garika (Mz 6:5-17).
 - (2) Sodoma na Gomora (Mz 18:20; 19:24; Yd 7).
 - (3) Mapigo kumi ya msri (Zab 78:49-53).
 - (4) Wa kanani (Lev 18:24, 25; Deut 9:5).
 - b) Malipo ya dhambi ya watu wa Mungu (Zab 78:17-22, 29-33, 56-64). Msingi ya Wag 6:7, 8 ena fafania mateso fulani.
 - c) Hukumu ya ulimwengu kote (Uf 6-19, etc.). Na hivyo. Kuangamizwa kwa wasio mjua Mungu Yesu akirudi tena (2 Wathess 1:6-9).

AGANO KALE III

c. Kutubu.

- 1) Wakati mwengine watu wa Mungu huteseka ndipo Mungu azungumze nawo. Mateso jinsi hi huwasaidi kumgeukia Mungu.
- 2) Lengo yake ni kuafanya hao wana dhambi watubu (taz Yb 33:14-30; Mith 20:30; 23:13, 14; Zab 78:32-35).

d. Kuwadilishwa na kulainisha.

- 1) Mateso ni kitu yenye enaweza saidia mtu kukuwa kwa tabia utakatifu (Job 23:10; Heb 5:8; 12:4-11).
- 2) Mateso enaweza kuleta kukua kwa ajabu (Jms 1:2-4).
- 3) Mateso hufanya watu kujitazama. Hi kujitazama tena, inge ngundua kwamba kuna kiburi na utakatifu kipekee (Job 32:1, 2; 33:9, 16; 34:5, 6).
- 4) Kuteseka ni moja kwa mafuatana ya kujifia kipeke. Ni pamoja na kumjua Mungu. Kumfanana Yesu, na kujazwa na roho mtakatifu (taz Yb 42:1-6; Lk 9:23-25; 2 Wak 4:7-12, 16, 17; Waf 3:10).
- 5) Kuteseka enaweza kufundisha watu kuhurumia wengine (2 Wak 1:3-7).

e. Kuteseka kikombozi.

- 1) Kilio chukua nafasi yake.
 - a) Yesu aliteseka kwa nafasi yetu. Akafa kwetu (Is 53; 1 Pet 2:23, 24).
 - b) Musa (Ex 32:32; Waeb 11:25) na Paulo (War 9:1-3) Alikua tayari kuchukua nafasi ya mwingine (pia taz Wak 1:24; Wag 6:17).

Maelezomafupi —

AGANO KALE III

Maelezo mafupi—

- 2) Anae beba mzigo.
 - a) Kuteseka na matoleo ndipo usaidie walio kwa maitaji (Wag 6:2; War 15:1-3; 2 Wak 11:23-29).
 - b) Hi inge wonyesha kutowa maisha yako ndipo uokowe wengine. (Yk 15:13; War 5:7).
- f. Mateso yenye huonyesha na kusifu Mungu.
 - 1) Onyesha na kakaso ya Imani (Yb 1:8, 9; Ykb 1:12; 5:10, 11).
 - 2) Kuteseka Yesu (1 Pet 1:7; 2:18-23; 4:12-19; Hab 3:16-19).
 - 3) Kufa kwa ukristo (Uf 2:10; 6:9-11; 13:15-18; 20:4).
 - 4) Kuteseka kama fusa ya Mungu aonyeshe nguvu yake na ntukufu kwa kuponya na kufunguliwa (Yk 11:4, 40; 9:3; Zab 107:4-8; Lk 13:11-17).

III. Cha kufanya.

Wazo ya mwandishi:

Vitabu vya "cha kufanya" ilisomwa kwa sherekeo kadhalika ya wayudaya kwa mwaka.

Kwa kila sherekeo, moja ya hayo vitabu ilisomwa kwa watu.

AGANO KALE III

A. Wimbo ya Suleimani.

Maelezomafupi —

1. Jinsi ya utafisiri.

a. Kifano).

- 1) Wayahudi - Wayahudi wa Agano ya kale walifahamu kitabu kua upendo wa Mungu kwa wa Israeli (Ezek 16:8-14).
- 2) Wakristo - Hicho kitabu enaonyesho upendo ya Yesu kwa kanisa yake.

b. Kimatendo.

- 1) Utafisiri moja huona watu wawili tuu kwa vyote.
 - a) Sulimani, mfalme mchanga na mpendwa (Wimbo 1:4, 12; 3:9, 11; 7:5; 8:12).
 - b) Shulammite, mfano ya 'Sulemani' kike kihibrunia.
- 2) Utafisiri ingine huona watu tatu kwa vyote.
 - a) Sulemani, mfalme mwenye anajaribu kupenda msichana mdogo kutoka kwa mpendwa wake mchungu kondoo.
 - b) Msichana mdogo.
 - c) Mpendwa wake mchungu kondoo.

c. Mafundisho.

- 1) Kitabu ya mafundisho ya kutaka na kumcha Mungu kwa uhusiano kwa ndoa. Usherekeo ya uhusiano kati ya mume na mke jinsi Mungu alianza
- 2) Utumizi ya ndoa kuonyesha na kufundisha misingi ya uhusiano yenye iwe kati ya Mungu na watu wake.

AGANO KALE III

Maelezo mafupi—

2. Mipango upana (kutumia 'mafundisho" kiutafisiri).
 - a. Kutumaini kuolewa (Wim 1:2-2:7).
 - b. Ukumbusho ya maendeleo ya uhusiano (Wim 2:8-3:5).
 - c. Maliziko ya ndoa (Wim 3:6-5:1).
 - d. Kuona urekebisho ya kufanywa kwa kuolewa (Wim 5:2-8:4).
 - e. Ukakaso ya upendo (Song 8:5-14).
3. Mandiko kifunguwo.
 - a. Fikiria Wm 8:6, 7, kwa upande ya "kimafundisho.
 - b. Ina mfano gani ni Mz 2:24, 25?
 - c. Hayo mandiko huoyesha yenye Mungu ana ona kuolewana?
4. Lengo na ntumizi ya kitabu.
 - a. Mungu alianza ndoa.
 - 1) Pia alianza utamu ya kulalana. Kitendo ki kweli ya kulalana lmeundwa na Mungu (ambao mwenyewe ni upendo).
 - 2) Upendo kamili. Kati ya mke na mmewe ni mfano ya tabia ya Mungu yenye aliwamba kwa mfano wake (Mz 1:27-28).
 - b. Tena zaidi umoja kati ya mke na mume ena onyesha umoja yenye Mungu anatamiani na watu wake. Kumbuka eti neno kiunani kwa Mz 4:1 ni sawa na ile ya Mithali 3:6). Mungu anappenda tumujua moja kwa moja.

AGANO KALE III

B. Kitabu cha Ruth.

Maelezomafupi —

1. Mwandishi na Tarehe.
 - a. Hi kitabu eliandikwa kwa wakati ya wamuzi.
 - b. Ingeandikwa na Samweli.
2. Hoja kifunguwo - "Anaokoa janii "(Soma mulango wa 3).
 - a. Hi mawazo enatumia neno kihibru "lengo". Ni wazo mapema ya ukombozi ama 'mfano" ya ukombozi.
 - b. Kwa agano ya kale, kuna uso kadhalika ya "mukombozi ya janii 'hoja.
 - 1) Uso wa ndoa (Kumb 25:5-10).
 - 2) Uso wa dongo (Lev 25:25).
 - 3) Uso wa kulipa kisa si ama kakaso (Yb 19:25; Hes 35:19).
 - 4) Uso wa ntumwa (Kut 6:6; Lev 25:48).

C. Kitabu cha muhubiri (muhubiri).

1. Aina ya kitabu.
 - a. Ena wazo mbaya ya maisha. Bali ubaya yake ena lengo. enatumiwa kueleza ubure ya maisha bila kumcha Mungu.
 - b. Ubaya ni zaidi. Pia tuna fahamu jinsi maisha bila Mungu ni zaidi kwa ubure.
 - c. Ubaya zaidi ena eleza ubure bila Mungu.

AGANO KALE III

Maelezo mafupi—

- 2. Hoja ya kitabu.
 - a. Maisha yote inje ya msingi ya Mungu ni kitu bure kua maisha yenyewe haiwezi kujipa maana.
 - b. Maisha tuu kwa msingi ya Mungu ndio ina maana kua bila Mungu ni kitu bure.
 - 1) Maisha tuu ina maana kwa usiano na Mungu.
 - 2) Hi ni cha akili - Marudio ya akili ni kwamba vitu vya milele tuu ndio za dhamana.
- 3. Mwisho na nyimbo ya vitabu ni (taz 12:13).
 - a. Maana ya maisha enapatikana tu kwa hi funguwo miwili:
 - 1) Omche Mungu (uhusiano naye).
 - 2) Tii Mungu (kumutumikia).
 - b. Linganisha sehemu mbili na maandiko mengine enao patikana:
 - 1) Manabi: Is 43:8-13.
 - 2) Sheria: Mz 12:1-3.
 - 3) Mafundisho ya Yesu: Mt 22:37-39.
 - 4) Mafundisho ya Paulo: Waf 1:22 na 3:10.

AGANO KALE III

IV. Vitabu 'nyingine' tanu ya Historia.

Maelezomafupi —

A. Hali tatu ya kurudi kutoka kuhamiswa.

1. Ezra 1-6 (538 B.C.) - Ni Cyrus kama mfalme wa Persia na Zerubabeli kama mku wa wayudaya, kama 50,000 wakimbizi kurudi Yerusalemu na kujenga Hekali.
2. Ezra 7-10 (458 kabla Yesu.) - Na Artaxerxes kama mfalme ya Pasia, Ezra kohani alirudi na 1750 wakimbizi akafundisha sheria kwawo.
3. Neh 1-2 (445 kabla Yesu.) - chini ya Artaxerxes, Nehemiah alirudi Yerusalemu kama mku wa yawahudi. Alianza akaongoza mpaka mwisho ya kujenga ukuta ya mji.

B. Vitabu vya 1 & 2 Kumbukumbu.

1. Hali ya kitabu.
 - a. Zilandikwa na Ezra kama moja kwa wenye kufufuwa sheria kisha kutoka ukimbizi.
 - b. Uliomo kwa kitabu ni zina lenga uenzi ya Mungu.
 - c. Zina tumiwa kama maliziko ya vitabu vya Samueli na ufalme.
2. Mkazo ya vitabu.
 - a. Ezra anakaza ufufuo za kale kujaribu kuleta za sasa.
 - b. Pia kuna mukaza uzuri ki historia kama ukumbusho ya uzuri ya walio pokea kwa kumuabudu Mungu kwa kuti.

AGANO KALE III

Maelezomafupi—

C. Kitabu cha Daniel.

1. Fumbo - Mandiko ya maisha ya Daniel utumwani enao lenga ushindi ya Mungu na ufunuo za Mungu.
2. Tabia za Daniel.
 - a. Kiyitawala (Dan 1:8; 10:3).
 - b. Ujasiri (Dan 5:22, 23).
 - c. Uaminifu (Dan 6:4).
 - d. Maombi (Dan 2:17, 18; 6:10).
 - e. Unyonyekevu (Dan 10:17).
 - f. Maano kiroho (Dan 7:9-12; 10:5, 6).
3. Jinsi yakutafisiri hao mandiko (mlango 2,7-12).
 - a. Kihistoria.
 - 1) Hi mawazo husema hi mandiko eliandikwa kama wakati wa ufalme ya wagiriki ya Alexander.
 - 2) Kwa mawazo hi mifano zinasimamia zilizotimia historia.
 - b. Ufanuzi. Hi mawazo yana tazama vinavyo kuja ekitazamia kuja kwa Yesu cha kwanza na cha pili.
 - c. Taz kuna njia nyingi za kutafisiri kitabu cha Danieli. Hatuta anza kujifunza vyote hapa, natuta fumba na picha etakayo tupa toma ya njifunza zaidi hicho kitabu.

AGANO KALE III

Lengo La Mazungumzo

Maelezomafupi —

Tumia picha efatayo kuendeleza mazungumzo na raha kwa ujumbe cha kitabu cha Daniel.

DANIEL

Mlango 2

Mlango 7

Mlango 8

Usimamizi ya

Kichwa ya dhababu

Simba

Babiloni (2:48)
Elianguka kwa
539(kablaYesu

Kifua cha manemane

Kondoo mme

Media/Pesia
8:20 Elianguka
kwa 33 kabla
Yesu

Tumbo na mapacha

Chui

Mbuzi

Greece (8:21)
Elianguka kwa
63 kabla Yesu

Migu cha chuma na

Mnyama mkali

Ufalme ya
Warumu.
Eliangu ka kwa
400 kisha
Yesu

Mwisho:

Hi mwisho ya mafunzo yetu ya Agano jipya. Sasa tuwe na ujuzi wake kwa upana. vitu vichache tutaziona kwa kindani (wakati ikitukubali, mwalimu atamaliza masomo kwa kutazama tena tulio jifunza).

AGANO KALE III

Maelezo mafupi —

Agano ya kale III: Mawazo ya mwisho

¹John Rea, lmeandikwa kutoka darasani wakati wa kuandika mafunzo ya manabi kwa Regent University, 1987.